

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи

(Михайло Ніколаєв)
Вересня 20 *24*

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕТИКА

Рівень вищої освіти: *Перший (бакалаврський)*
Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»
Спеціальність: 033 «Філософія»
Освітньо-професійна програма: «Філософія»

ОНУ
2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Етика». Одеса: ОНУ, 2024. 22 с.

Розробники: ГОЛУБОВИЧ Інна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, завідувачка кафедри філософії ОНУ імені І.І. Мечникова, БЕВЗЮК Наталія, канд. іст. н., доцент, доцент кафедри філософії ОНУ імені І.І. Мечникова

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол № 1 від "29" 08 2024р.

Завідувач кафедри _____ (Інна ГОЛУБОВИЧ)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП «Філософія» _____ (Ірина СТАРОВОЙТОВА)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "30" 08 2024 р.

Голова НМК _____ (Галина ЛЕВЧЕНКО)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ____ від "____" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ____ від "____" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 5 годин – 150 залікових модулів – 3	Галузь знань <u>03 «Гуманітарні науки»</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>033 Філософія</u> (код і назва) Рівень вищої освіти: <i>Перший</i> <i>(бакалаврський)</i>	Обов'язкова	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		4-й	4-й
		<i>Семестр</i>	
		1-й	1-й
		<i>Лекції</i>	
		36 год.	16 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		24 год.	- год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		90 год.	134 год.
		Форма підсумкового контролю: <i>Іспит</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Використовуючи сучасні філософсько-культурологічні теорії, сформувати у майбутніх філософів і культурологів знання про специфіку етики як філософсько-гуманітарної науки, її основну проблематику, поняття та категорії, індивідуальні різновиди, з'ясувати її значення для сучасного життя людини, суспільства, світу. Розглянути місце етики в системі філософського знання, культури, виявити можливість різних підходів до її вивчення, акцентувати на науковій, релігійній та філософській моделях етичного знання, вказати на тісний взаємозв'язок між етикою, психологією та релігією у сучасну добу кризи. Застосовуючи методи єдності та багатоманітності (комунікативний, інтегративний), окрему увагу приділити, персоналістичним, соціальним, історичним та просторовим моделям етики та моральної культури. Ознайомити з основними теоріями етики; філософським підґрунтям нової глобальної етики. Визначити особливості професійної етики, моральний зміст трудової діяльності, форми ділового спілкування в повсякденних і екстремальних умовах; сприяти розвитку критичного мислення, моральної культури, посилення толерантності та взаєморозуміння.

Завдання:

- формування систематичних уявлень про місце етики в структурі філософського знання, предметну область їх досліджень, основні проблеми теорії та історії етичної думки;
- оволодіння категоріально-понятійним апаратом етики;
- знайомство з альтернативними концепціями і напрямками етики;
- набуття здатності орієнтуватися в основних напрямках і течіях сучасної етики, їх безпосереднього відтворення у духовному світі людини
- розкрити значення та гостроту етичних питань в контексті сучасної цивілізаційної та екологічної ситуації та її викликів;
- підвищення моральної культури особистості;
- формування широкого гуманістичного світогляду.
- вивчення проблеми морального вибору і моральних конфліктів у професійній діяльності;
- формування навичок і знань ділового спілкування і службового етикету;
- розвиток здібностей до моральної відповідальності;

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі філософії та гуманітаристики або у процесі навчання, що передбачає застосування філософських теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК): ЗК 9. Здатність до міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді.

ЗК 11. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 12. Здатність діяти на підставі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності (ФК):

ФК 12. Здатність дотримуватися в професійній діяльності норм інтелектуальної доброчесності.

ФК 14. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях на засадах діалогу, відкритості й толерантності.

Програмні результати навчання:

ПРН 3. Знати основні етапи, напрямки в історії світової та вітчизняної філософії.

ПРН 14. Уникати симуляцій, плагіату та інших виявів академічної недоброчесності у сфері професійної діяльності або навчання.

ПРН 15. Мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності.

ПРН 16. Вміти застосовувати загальногуманітарні та філософські знання в різних сферах життєдіяльності, зокрема у здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

Здобувач освіти повинен **знати**:

- основні світоглядні та методологічні засади етичного осмислення дійсності, свого відповідального місця і ролі в суспільстві як громадянина та фахівця;
- основні поняття моральної свідомості, специфіку моральної діяльності та моральних відносин;
- зміст та сучасні трансформації теорій та практик гуманізму, людяності, «турботи про себе», турботу про вразливість людського та природного світу;
- теоретичні і історичні засади етичної думки України та людства;
- кваліфіковано виявляти моральні конфлікти в конкретних ситуацій практичної діяльності;
- особливості практичної етики: професійна, корпоративна, особиста.
- етичні виклики майбутнього, їх вплив на життя людини і суспільства.

Здобувач освіти повинен **вміти**:

- оцінювати свої ідеї та вчинки, явища і процеси духовного життя з позицій гуманістичної моралі;
- слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності на підставі філософських уявлень про цінності, гуманізм, людяність, красу;
- вести етичний теоретичний дискурс щодо актуальних питань соціальної моральної практики;
- вивчення етики допоможе стати зрілими особистостями, які усвідомлюють свої обов'язки перед собою, іншими людьми і суспільством.
- формування здібностей до моральною відповідальності;
- формувати культуру діалогу.

Навчальна дисципліна вивчається протягом одного семестру та складається з трьох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу здобувачі вищої освіти складають іспит. Результати навчання оцінюються за 100-бальною системою. За результатами оцінювання змістового модуля здобувачам виставляються бали. Під час викладання

лекційного матеріалу лектор може здійснювати контрольні опитування здобувачів. У разі відсутності здобувача на практичному занятті, він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування в позааудиторний час (час консультацій викладача) або, враховуючи складність умов, відпрацювати це заняття шляхом написання реферату, есе на тему, погоджену з викладачем. Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах.

3. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Вступ в етику. Історія етичних досліджень.

Тема 1. Етика, її предмет та завдання.

Етимологічний і філософський зміст термінів «етика» і «мораль». Специфіка етичного знання. Проблема походження моралі. Етика як практична філософія. Структура і функції моралі. Моральні норми, принципи, мотиви. Категорії етики. Принципи моралі. Особливості моральних цінностей. Типологія етичних досліджень.

Тема 2. Історія етичних досліджень. Етика Античного періоду.

Універсалізм Сократа і Платона. Соціальна етика Платона. Етика чеснот Аристотеля. Сучасні дискусії про етику чеснот (А. Макінтайр, П. Гіч, Е. Енск та інші). Вчення про вище благо. Вчення про справедливість. Етика епохи елінізму. Стоїцизм. Етика Епікура.

Тема 3. Релігійні етичні вчення (християнство, іслам, буддизм).

Основа буддистської філософії і моралі – Чотири Благородні Істини. Буддистське розуміння добра, зла, щастя і страждання. Основні принципи буддистської етики: 5 вимог для вірян і 10 вимог для ченців. Значення карми і її вплив на поведінку людини. Буддистські чесноти: щедрість, мудрість, терпіння. Буддистська концепція ненасильства (ахімси). Буддистська етика в різних традиціях: тхеравада (індивідуальне спасіння), махаяна (ідеал бодхісатви і співчуття), ваджраяна (внутрішня досконалість).

Християнська середньовічна етика, її специфіка. Біблія як джерело етичних норм: Старий Заповіт – Десять заповідей; Новий Заповіт – Нагорна проповідь. Основні чесноти християнства: віра, надія, любов, милосердя, смиренність, турбота про ближнього. Відношення до праці, багатства і бідності. Етичні доктрини християнства у вченні Августина. Концепція Ф. Аквінського: спроба подолати конфлікт між вірою і знанням, поєднати мораль і релігію. Аскетизм в етиці християнства.

Основні джерела етики ісламу: Коран, Сунна. Роль шаріату і ісламської теології у формуванні моралі. Етика і аксіологія в ісламі: добро, зло і відповідальність. Основні принципи ісламської етики: єдність Бога, справедливість, прагнення до досконалості, наміри. Основні моральні якості мусульманина: чесність і правдивість, смиренність і терпимість, щедрість і милосердя. Роль жінки в ісламі. Фінансова етика (заборона відсотків і обов'язкова милостиня).

Тема 4. Етика епохи Відродження та Нового часу.

Епоха Відродження: звернення до чуттєвої сторони людського життя. Твори Дж. Бруно та Н. Макіавеллі, та їх вплив на формування свідомості епохи. Право морального вибору. Відмова від універсалізму. Відродження і Реформація: посилення індивідуальних рис в християнстві. Р. Декарт та його моральні принципи. Етика Спінози: людина в моральному просторі; каузальний порядок і моральна телеологія.

Період етичного сентименталізму: Ф. Хатчесон, Б. Мандевіль, Д. Дідро, К. Гельвецій, Ж.-Ж. Руссо. Філософія моралі І. Канта.

Тема 5. Етична думка в Україні XVII – початок XXI ст. Формування етичної проблематики в духовній культурі України: вплив Київського та Острозького колегіумів, православних братств. Петро Могила, Іван Вишенський та інші. Етика Г. Сковороди: концепція «рідної роботи». Т.Г. Шевченко і П. Куліш як засновники гуманістичної традиції та справедливості. Формування української філософії і етики під впливом творчості І. Франко та Л. Українки. Етика в умовах тоталітаризму (1920-1980), дисидентський рух (В. Стус, І. Дзюба, Л. Костенко) про повернення до гуманістичних і національних цінностей. Українська етична наука в період набуття незалежності. Етичні питання у воєнний період.

Тема 6. Етика XIX-XX століття.

Етика Г.В.Ф. Гегеля як частина його філософської системи. Вчення про свободу. Дві сторони моралі Гегеля. Етика Л. Фейєрбаха як антропоцентрична і гуманістична філософія. А. Шопенгауер: мораль як жертвна стратегія поведінки; вчення про щастя. Індустріалізація і соціальні зміни. Імморалізм Ф. Ніцше: основні типи моралі, їх особливості. Етика XX ст.: людина під час криз. Перегляд моралі. Формування нових напрямків і етиці XX століття: нормативна етика, етичний релятивізм, екзистенційна етика, постмодерністська етика, неопрагматизм.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Основні етичні теорії.

Тема 7. Утилітаризм (Дж. Бентам, Дж. С. Мілль).

Поняття утилітаризму, історичний контекст виникнення. Базові принципи: Максималізація щастя, вимір корисності. Основна ідея: правильною вважається та дія, яка приносить найбільше щастя найбільшій кількості людей. Принципи: оцінка дій ґрунтується на їх наслідках; щастя і задоволення – головні критерії моральної оцінки. (еще допишу), Індивідуальна свобода і утилітаризм. Сучасний утилітаризм: П. Сінгер, Дж. С্মарт. Проблеми і критика утилітаризму (конфлікт між колективним щастям і індивідуальними правами.).

Тема 8. Деонтологія (етика боргу) І. Канта. Доброчинна етика.

Основна ідея: мораль визначається виконанням зобов'язань і дотримання правил. Основні принципи: дія вважається моральною, якщо вона відповідає моральному закону, незалежно від її наслідків; категоричний імператив – «Вчиняй так, щоб твоя поведінка стала універсальним законом».

Основна ідея: моральність ґрунтується на розвитку чеснот і моральних якостях особистості. Принципи: головна мета життя – евдемонія (щастя або процвітання через доброчинну поведінку), чесноти (напр., чесність, мужність, справедливість) формуються через практику.

Тема 9. Етичний егоїзм і альтруїзм.

Протиріччя і синтез егоїзму і альтруїзму: чи можливий баланс між особистими інтересами і благом інших? Етичний егоїзм і утилітаризм: порівняння підходів. Егоїзм і альтруїзм в психології (всі людські дії мотивовані особистою вигодою, навіть якщо вони виглядають як альтруїстичні) і нейронауці (активність мозку, яка пов'язана з актами допомоги і співпереживання, і як це впливає на почуття задоволення). Етичний

альтруїзм в різних культурах і суспільствах. Етичні ділеми в суспільстві: де проходить межа між турботою про себе і руйнацією екології.

Тема 10. Етичний релятивізм і універсалізм.

Два протилежних підхода в етиці: релятивізм (моральні норми відносні і залежать від культурних, історичних і соціальних умов), універсалізм (існування для всіх людей загальних моральних принципів). Поняття релятивізм: історичні і філософські коріння. Культурний релятивізм: мораль як відображення культурних традицій (Ф. Жюльєн, М. Херсковиц). Когнітивний релятивізм: істина і мораль як суб'єктивні конструкції. Критика релятивізму: звинувачення в моральному нігілізмі і неможливості критики аморальних практик. Поняття універсалізму: ідеї природного права і моралі. Категоричний імператив І. Канта як основа універсальних норм. Сучасні прояви універсалізму: права людини, міжнародні етичні норми. Проблеми універсалізму: чи можливе створення універсальної моралі в різноманітному світі? Релятивізм і універсалізм в контексті глобалізації: етика в міжкультурних взаємодіях.

Тема 11. Екзистенційна етика.

Досліджує питання свободи, відповідальності і морального вибору. Абсолютність свободи і неминучість вибору. Робить акцент на унікальності кожної людини і її відповідальності за створення власного життя і цінностей. Мораль визначається свободою вибору і відповідальністю індивіду. Самотність-відповідальність. К. Ясперс про відповідальність за свободу. Історія екзистенційної етики (С. Кьєркегор, Ф. Ницше). Засновники Ж.-П. Сатр і А. Камю. Принципи: людина сама створює свої моральні цінності; свобода передбачає відповідальність за власні дії.

Тема 12. Філософське підґрунтя нової глобальної етики.

Етика в епоху глобалізації: необхідність нової моральної парадигми. Основні принципи глобальної етики: справедливість, солідарність, стійкість, інклюзивність. Взаємодія етики, філософії і міжнародних відносин. Класичні філософські основи глобальної етики: космополітизм в філософії (від стоїків до Канта), утилітаризм Дж. Бентама і Дж. С. Міля (максимізація всезагального блага), контрактуалізм Дж. Ролза (теорія справедливості); постмодерністська критика універсалізму (Ж. Дарріда, М. Фуко). Етика стійкого розвитку: філософія відповідальності Х. Йонаса (майбутні покоління і борг перед планетою). Екологічна етика: як поєднати глобальну відповідальність і локальні рішення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Практична етика. Етика і сучасні виклики.

Тема 13. Етика бізнесу і економіки.

Визначення бізнес-етики. Роль етики у стійкому розвитку бізнесу і економіки. Корпоративна соціальна відповідальність. Взаємодія бізнесу і суспільства: екологічна, соціальна і економічна відповідальність. Етика лідерства і корпоративної культури. Управління конфліктами інтересів всередині компаній. Етичні аспекти прийняття рішень. Дилеми між прибутком і мораллю. Етика в міжнародному бізнесі. Економічна етика: справедливість і ресурси; проблеми бідності і нерівності. Зелена економіка: баланс між прибутком і захистом навколишнього середовища.

Тема 14. Професійна етика. Особиста етика.

Два типу професій, їх особливі моральні кодекси. Цифрова етика: моральні аспекти в інтернеті. Граничні питання буття і етичні завдання. Особиста і професійна відповідальність. Етичні норми спілкування, правила ділового спілкування. Саморозвиток і особиста дисципліна. Керування часом як етична проблема.; особиста дисципліна і повага до часу інших. Свобода особистого буття. Щастя і благо людини. Щастя людини через призму етики чеснот. Міжкультурна етика, принципи толерантності.

Тема 15. Етика філософії життя.

«Філософія життя» Ф. Шлегеля (чуття проти розуму, художній геній проти філософа). Етика співчуття А. Шопенгауера. М. де Унамуно: трагічне почуття життя. А. Швейцер: етика благоговіння перед життям. «Два джерела моралі і релігії» А. Бергсона. Філософія життя і етика Е. Левінаса. Філософія Іншого: близькість і інакшість, трансцендентність, неінтенціональність Іншого. Етика справедливості Дж. Ролза. Справедливість і несправедливість рівності. Благо справедливості.

Тема 16. Етика і сучасні виклики.

Глобальні проблеми як предмет етичного аналізу. Екологічна криза як етична проблема. Відчуження як глобальна етична проблема (відчуження в економіці, політиці, соціальній діяльності). Відчуження і мета людського буття. Філософські основи нової глобальної етики. Екологічна етика: відповідальність за майбутні покоління; питання переробки відходів і забруднення. Проблема зміни клімату і моральна відповідальність держав і корпорацій. Етика інклюзивності і повага до різноманіття. Релігія і біоетика.

Тема 17. Біоетика.

Історія виникнення біоетики: Нюрнберзький кодекс, Гельсінська декларація, концепція «чотирьох угод». Основні біоетичні концепції: деонтологія, утилітаризм та інші. Основні принципи біоетики: автономія, справедливість, благодіяння, відсутність шкоди. Етика в клінічній практиці. Репродуктивні технології і етика. Етика трансплантології. Питання клонування, евтаназії, генної інженерії. Етичні аспекти вакцинацій і пандемій. Ключові біоетичні проблеми сучасної науки. Біоетичні норми в професійній діяльності. Критичне мислення в питання сучасного життя і здоров'я. Біоетичні проблеми і моральні ділеми. Взаємодія людини і навколишнього середовища.

Тема 18. Етика і сучасний світ.

Етика цифрової епохи: приватність і безпека даних. Вплив цифровізації на глобальну етику: приватність, цифрова нерівність. Штучний інтелект і алгоритми: моральні дилеми. Глобальні аспекти кібернетики: межі свободи слова в інтернеті. Етика науки і технологій. Особиста відповідальність в умовах змінних норм. Культурне різноманіття і універсальні цінності: як знайти загальну мову між цивілізаціями. Права людини як основа глобальної етики. Глобальна справедливість і соціальна етика (економічна нерівність і етика перерозподілу ресурсів; міграція, права біженців і моральна відповідальність багатих країн; боротьба з глобальною бідністю). Етичні виклики майбутнього (етика технологій майбутнього: генна інженерія, трансгуманізм, робототехніка; етика штучного інтелекту: питання автономії і відповідальності; постгуманізм: моральний статус не-людських істот).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усь ого	у тому числі				Усь ого	у тому числі			
		л	п/с	л а б	ср		л	п / с	л а б	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Вступ в етику. Історія етичних досліджень.										
1.Етика, її предмет та завдання.	7	2	2		3		2			8
2.Історія етичних досліджень. Етика античного періоду.	11	2	2		7		2			8
3.Релігійні етичні вчення (християнство, іслам, буддизм).	11	2	2		7					8
4.Етика Нового часу.	5	2			3		2			8
5.Етична думка в Україні XVII-поч. XXI ст.	9	2	2		5		2			10
6.Етика XIX-XX ст.	7	2			5					8
Разом за змістовим модулем 1	50	12	8		30		8			50
Змістовий модуль 2.Основні етичні теорії.										
7.Утилітаризм (Дж.Бентам, Дж.С. Мілль).	5	2			3					7
8.Деонтологія І. Канта. Добродійна етика.	9	2	2		5		2			7
9.Етичний егоїзм і альтруїзм.	11	2	2		7					7
10.Етичний релятивізм і універсалізм.	11	2	2		7					7
11.Екзистенцій	5	2			3					7

на етика.									
12.Філософськ е підґрунття нової глобальної етики.	9	2	2		5		2		7
Разом за змістовим модулем 2	50	12	8		30		4		42
Змістовий модуль 3. Прикладна етика. Етика і сучасні виклики.									
13.Етика бізнесу і економіки.	7	2			5				7
14.Прикладна етика (професійна і корпоративна діяльність)	9	2	2		5		2		7
15.Етика філософії життя.	7	2	2		3				7
16.Етика і сучасні виклики.	11	2	2		7				7
17.Біоетика.	5	2			3				7
18.Етика і сучасний світ.	11	2	2		7		2		7
Разом за змістовим модулем 3	50	12	8		30		4		42
Усього годин	150	36	24		90	150	16		134

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин (д/з)
1	Етика, її предмет та завдання. [1, 2, 5] Етимологічний і філософський зміст термінів «етика» і «мораль». 1. Специфіка етичного знання. 2. Проблема походження моралі. 3. Етика як практична філософія. 4. Структура і функції моралі. 5. Моральні норми, принципи, мотиви. 6. Категорії етики. 7. Типологія етичних досліджень.	2/0
2	Антична етика. Особливості середньовічної моралі. [1, 2,3, 4] 1. Специфіка античної етики. Загальна характеристика етичних вчень Стародавніх Греції та Риму.	2/0

	2. Універсалізм Сократа і Платона. Соціальна етика Платона. 3. Етика чеснот Аристотеля. Сучасні дискусії про етику чеснот (А. Макінтайр, П. Гіч, Е. Енск та інші). 4. Етика епохи елінізму. 5. Стоїцизм. 6. Етика Епікура. 7. Християнська середньовічна етика, її специфіка. 8. Етичні доктрини християнства у вченні Августина. 9. Концепція Ф. Аквінського: спроба поєднати мораль і релігію. 10. Аскетизм в етиці християнства.	
3	Етика Відродження та Нового часу. [1, 2,3, 4] 1. Загальна характеристика Етики Відродження та Нового часу. 2. Епоха Відродження: звернення до чуттєвої сторони людського життя. 3. Етичні ідеї та твори Дж. Бруно та Н. Макіавеллі, їх вплив на формування свідомості епохи. 4. Відродження і Реформація: посилення індивідуальних рис в християнстві. 5. Р. Декарт та його моральні принципи. 6. Етика Спінози: людина в моральному просторі, каузальний порядок і моральна телеологія. 7. Період етичного сентименталізму: Ф. Хатчесон, Б. Мандевіль, Д. Дідро, К. Гельвецій, Ж.-Ж. Руссо. 8. Філософія моралі І. Канта.	2/0
4	Етична думка в Україні у XVII-XXI ст. [1, 2,3, 4, 6] 1. Загальна характеристика формування етичної проблематики в духовній культурі України. 2. Влив Київського та Острозького колегіумів, православних братств на розвиток етичних ідей у вітчизняній філософській традиції. 3. Етичні ідеї в творах Петро Могили, Івана Вишенського та ін. 4. Етика Г. Сковороди: концепція «сродної праці». 5. Т.Г. Шевченко і П. Куліш як засновники гуманістичної традиції та ідей справедливості. 6. Формування української філософії і етики під впливом творчості І. Франко та Л. Українки. 7. Етика в умовах тоталітаризму (1920-1980), дисидентський рух (В. Стус, І. Дзюба, Л. Костенко). 8. Українська етична наука в період набуття незалежності. 9. Етичні питання у воєнний період.	2/0
5	Утилітаризм. Деонтологія І. Канта. [1, 2,3, 4, 6] 1. Поняття утилітаризму, історичний контекст виникнення. 2. Базові принципи: максималізація щастя, вимір корисності. 3. Найбільше щастя найбільшій кількості людей як найвища цінність в етиці утилітаризму.	2/0

	4. Принцип консеквенціалізму в етиці утилітаризму. 5. Індивідуальна свобода і утилітаризм. 6. Загальна характеристика деонтологічної етики І. Канта. 7. Етика доброчинності в інтерпретації І. Канта. 8. Поняття морального закону в кантіанській етиці. 9. Категоричний імператив Канта: скупність визначень.	
6	Етичний релятивізм і універсалізм. [1, 2, 4, 6] 1. Релятивізм і універсалізм як два протилежних підходи в етиці. 2. Поняття релятивізму: історичні і філософські коріння. 3. Культурний релятивізм: мораль як відображення культурних традицій (Ф. Жюльєн, М. Херсковиц). 4. Когнітивний релятивізм: істина і мораль як суб'єктивні конструкції. 5. Критика релятивізму: звинувачення в моральному нігілізмі. 6. Поняття універсалізму: ідеї природного права і моралі. 7. Категоричний імператив І. Канта як основа універсальних норм. 8. Сучасні прояви універсалізму: права людини, міжнародні етичні норми. 9. Релятивізм і універсалізм в контексті глобалізації: етика в міжкультурних взаємодіях.	2/0
7	Екзистенційна етика, її особливості. [1, 2, 4, 5] 1. Історія екзистенційної етики (С. Кьєркегор, Ф. Ницше). 2. Засновники етики екзистенціалізму Ж.-П. Сатр і А. Камю. 3. Свобода, відповідальність, моральний вибір в екзистенційній етиці. 3. Абсолютність свободи і неминучість вибору в етиці екзистенціалізму. 4. К. Ясперс про відповідальність за свободу. 5. Принципи екзистенційної етики: людина сама створює свої моральні цінності; свобода передбачає відповідальність за власні дії.	2/0
8	Етика економіки та бізнесу. [1, 2, 5, 6] 1. Визначення бізнес-етики. 2. Роль етики у стійкому розвитку бізнесу і економіки. 3. Корпоративна соціальна відповідальність. 4. Етика лідерства і корпоративної культури. 5. Управління конфліктами інтересів всередині компаній. 6. Етичні аспекти прийняття рішень. 7. Етика в міжнародному бізнесі. 8. Економічна етика: справедливість і ресурси; проблеми бідності і нерівності.	2/0
9	Прикладна етика: професійна та корпоративна діяльність. [1, 2, 5, 6] 1. Специфіка професійної та корпоративної етики. 2. Загальні принципи професійної етики: професійного	2/0

	обов'язку і відповідальності, професійної солідарності та корпоративності. 3. Уявлення про корпоративну культуру та її риси. Сутність корпоративної етики. Етичне лідерство в корпоративній культурі. 4. Розмаїття моральних деонтологій та професійних етичних кодексів. 5. Цифрова етика: моральні аспекти в інтернеті. 6. Особиста і професійна відповідальність. Етичні норми спілкування, правила ділового спілкування.	
10	Етика філософії життя. [1, 2, 3, 5, 6] 1. «Філософія життя» в європейській культурі: загальна характеристика. 2. «Філософія життя» Ф. Шлегеля 3. Етика співчуття А. Шопенгауера. М. де Унамуно: трагічне почуття життя. 4. А. Швейцер: етика благоговіння перед життям. 5. «Два джерела моралі і релігії» А. Бергсона. 6. Філософія життя і етика Е. Левінаса. Філософія Іншого: близькість і інакшість, трансцендентність, неінтенціональність Іншого.	2/0
11.	Біоетика. [1, 2, 3, 5, 6] 1. Історія виникнення біоетики. 2. Нюрнберзький кодекс, Гельсінська декларація, концепція «чотирьох угод». 3. Основні біоетичні концепції: деонтологія, утилітаризм та інші. 4. Основні принципи біоетики: автономія, справедливість, благодіяння, відсутність шкоди. 5. Етика в клінічній практиці. 6. Репродуктивні технології і етика. 7. Етика трансплантології. 8. Питання клонування, евтаназії, генної інженерії. 9. Етичні аспекти вакцин і пандемії. 10. Ключові біоетичні проблеми сучасної науки.	2/0
12.	Етика і сучасний світ. [1, 2, 3, 5, 6] 1. Глобальні виклики для сучасної етики. 2. Вплив цифровізації на глобальну етику: приватність, цифрова нерівність. 3. Штучний інтелект і алгоритми: моральні дилеми. Глобальні аспекти кібернетики: межі свободи слова в інтернеті. 4. Етика науки і технологій. Особиста відповідальність в умовах змінних норм. 5. Культурне різноманіття і універсальні цінності: як знайти загальну мову між цивілізаціями. 6. Права людини як основа глобальної етики. 7. Глобальна справедливість і соціальна етика (економічна нерівність і етика перерозподілу ресурсів; міграція, права	2/0

	біженців і моральна відповідальність багатих країн; боротьба з глобальною бідністю). 8. Етичні виклики майбутнього (етика технологій майбутнього: генна інженерія, трансгуманізм, робототехніка; постгуманізм: моральний статус не-людських істот).	
	Всього:	24/0

Види роботи:

- [1] – опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу;
- [2] – на основі запропонованих робіт в списку літератури підготувати виступ, продемонструвати вміння оперувати ключовими поняттями та ідеями, представленими в текстах;
- [3] – ознайомитись з біографіями видатних вчених, які займались питаннями етики;
- [4] – написати рецензію і/або філософське есе на запропонований викладачем текст, як опис проблемної ситуації;
- [5] – підготовка до виступу з експертною оцінкою теоретичних висловлень на тему семінара, спираючись на рекомендації викладача;
- [6] – підготовка до презентації самостійного дослідження.

Критерієм оцінювання самостійної роботи є повнота викладу та змістова наповнюваність матеріалу, поданого в рефераті та самостійність і творчий підхід у написанні есе.

6. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені.

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1	Специфіка етичного знання. Проблема походження моралі.[1, 3]	2/3
2	Етика як практична філософія. Принципи моралі.[1, 2]	2/5
3	Особливості моральних цінностей.[1,2]	2/3
4	Соціальна етика Платона.[3]	3/4
5	Етика чеснот Аристотеля. Сучасні дискусії про етику чеснот. [3, 1]	3/5
6	Середньовічна християнська етика. Християнські чесноти. [1,3]	4/5
7	Етика ісламу. Етика буддизму. [1, 2, 6]	4/5
8	Етика епохи Відродження и Реформації. [1,2]	3/5
9	Етичні погляди Б. Спінози. [3]	2/5
10	Етика Г. Сковороди. [3]	2/5
11	Етичні погляди Г.Г. Шевченко та П. Куліша	2/5
12	Етичні погляди Гегеля і Фейєрбаха. [3]	3/5
13	Імморалізм Ф. Ніцше. [3]	3/4
14	Етика ХХ століття: людина під час криз. [1,2,6]	4/5
15	Особливості утилітаризму Дж. Бентама та Дж. С. Мілля. [3,1]	3/5
16	Етика боргу І. Канта. [3,1]	3/5
17	Етичний егоїзм і альтруїзм: порівняння підходів. [1,2,4]	4/5
18	Етичний релятивізм і універсалізм, їх особливості.[1,2,4]	3/4
19	Культурний і когнітивний релятивізм.[1,2]	3/4
20	Сучасні прояви універсалізму. [1,4]	2/5
21	Релятивізм і універсалізм в контексті глобалізації. [1,2]	4/5

22	Екзистенціальна етика: С. К'еркегор, Ж.-П. Сартр. [3]	3/5
23	Основні принципи глобальної етики. [1,2,4]	3/4
24	Екологічна етика: глобальна відповідальність і локальні рішення. [1,4]	4/5
25	Роль етики у стійкому розвитку бізнесу і економіки. [1,2,4]	3/4
26	Корпоративна етика. [4]	3/5
27	Етика «філософії життя». А. Швейцер: етика «благоговіння перед життям». [1,3]	2/3
28	Філософські основи нової глобальної етики. [1,4]	4/5
29	Основні принципи біоетики: автономія, справедливість, благодіяння, відсутність шкоди. [1,2,4]	4/5
30	Етика цифрової епохи. Штучний інтелект і алгоритми: моральні ділеми. [1,2,4]	3/4
	Разом	90/134

До самостійної роботи відноситься (на вибір викладача):

- [1] – опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу;
- [2] – на основі запропонованих робіт у списку літератури підготувати виступ, продемонструвати вміння оперувати ключовими поняттями та ідеями, представленими в текстах;
- [3] – ознайомитись з біографіями видатних дослідників етики;
- [4] – написати рецензію і/або філософське есе на запропонований викладачем текст, як опис проблемної ситуації;
- [5] – підготовка до виступу з експертною оцінкою теоретичних висловлень на тему семінару, спираючись на рекомендації викладача;
- [6] – підготовка до презентації самостійного дослідження.

Критерієм оцінювання самостійної роботи є повнота викладу та змістова наповнюваність матеріалу, поданого в рефераті та самостійність і творчий підхід у написанні есе.

9. Методи навчання

У ході читання дисципліни використовуються методи навчання, які притаманні системі вищої академічної освіти. Серед них найтрадиційнішим залишається *пояснювально-ілюстративний метод*, у межах якого викладач допомагає студентам здобути знання завдяки аудиторній роботі. Вона поділяється на дві складові – засвоєння теоретичного матеріалу під час прослуховування лекцій, у тому числі використовуючи карти та семінарських занять, на яких студенти репродукують отримані знання і демонструють вміння засвоїти матеріал, запропонований викладачем для самостійного опрацювання.

Окрім вищевикладеного методу, використовується *метод проблемного викладення*. Він допомагає, використовуючи практику активної полеміки, формувати вміння студента критично ставитися до вивченої літератури, заслуханих на семінарах рефератах і доповідях, лекційного курсу. Викладач, поставивши навчальне завдання, формулює пізнавальну мету, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Вивчаючи окремі теми, використовується й *дослідницький метод*, який передбачає організацію активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань, аналізуючи відео-фотоматеріали й роблячи самостійні висновки.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Протягом засвоєння навчальної дисципліни студенти мають можливість накопичувати бали за рахунок виконання різних форм роботи. Вони порівно розподіляються, а потім сумуються.

Змістовий модуль:

- робота на лекціях і семінарських заняттях (58 балів);

- захист реферату (12 балів);
- перевірка есе (10 балів);
- усний іспит (20 балів).

Критерії оцінювання результатів навчання. Критерій оцінювання – це ознака, на основі якої проводиться оцінювання будь-чого і яка є мірою оцінки. Критерії оцінювання визначаються за допомогою якісних показників та ознак, що демонструють рівень сформованості навчальних досягнень здобувачів вищої освіти і трансформуються в оцінку згідно затвердженої шкали. Результати академічної успішності студентів виставляються у вигляді оцінки за національною шкалою, 100-бальною та шкалою ЄКТС. У таблиці нижче наведено **загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:**

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно 90 - 100	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано викладає під час усних виступів; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань.	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми, вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуального завдання при виконанні самостійного завдання, повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому.
Добре 85 - 89	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни.	Виконав завдання кожної теми та поточного контролю в цілому, має стійкі навички виконання завдання.
Добре 75 - 84	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни.	Окремі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому виконав не повністю.
Задовільно 70 – 74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни Окремі завдання кожної теми контролю не виконав.
Задовільно 60 - 69	Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни.	Виконав лише окремі завдання кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з можливістю повторного складання 35 - 59	Володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; під час відповіді допускає суттєві помилки.	Не засвоїв більшості тем навчальної програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з обов'язковим повторним	Не володіє навчальним матеріалом.	Не засвоїв навчальної програми, не вміє викласти зміст жодної теми навчальної дисципліни, не виконав контролю.

вивченням дисципліни 0-34		

11. Питання для підсумкового контролю

1. Етика, її предмет та завдання.
2. Категорії етики. Моральні норми, принципи, мотиви. Особливості моральних цінностей.
3. Етика Античного періоду. Соціальна етика Платона.
4. Етика чеснот Аристотеля. Вчення про справедливість.
5. Основні принципи буддистської етики.
6. Християнська середньовічна етика.
7. Основні принципи ісламської етики.
8. Етика епохи Відродження: звернення до чуттєвої сторони людського життя.
9. Етика Б. Спінози, та її особливості.
10. Етика Г. Сковороди: концепція «рідної роботи»
11. Шевченко Т.Г. і Куліш П. як засновники гуманістичної традиції і справедливості.
12. Етичні питання в Україні у XX столітті.
13. Особливості етики XIX ст.: Г.В.Ф. Гегель, А. Шопенгауер, Ф. Ніцше.
14. Етика XX століття: людина під час криз.
15. Утилітаризм: поняття, історичний контекст, базові принципи.
16. Сучасний утилітаризм: проблеми і критика.
17. Деонтологія І. Канта, основні ідеї і принципи.
18. Філософія моралі І. Канта.
19. Етичний егоїзм і альтруїзм: протиріччя і синтез.
20. Етичний релятивізм і універсалізм: два підходу в етиці.
21. Універсалізм и релятивізм в контексті глобалізації.
22. Екзистенційна етика, її основні риси і принципи.
23. Історія екзистенційної етики: С. К'єркегор, Ф. Ніцше, Ж.-П. Сартр, А. Камю.
24. Філософське підґрунтя нової глобальної етики.
25. Взаємодія етики, філософії і міжнародних відношень.
26. Етика бізнесу і економіки, особливості існування.
27. Професійна етика, її особливості.
28. Міжкультурна етика, принципи толерантності.
29. Етика філософії життя Ф. Шлегеля.
30. Швейцер А.: етика благоговіння перед життям.
31. Глобальні проблеми як предмет етичного аналізу. Філософські основи нової глобальної етики..
32. Основні принципи біоетики.
33. Етика і сучасний світ: особиста відповідальність в умовах змінних норм.
34. Глобальна справедливість і соціальна етика.

12. Розподіл балів, які отримують студенти ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3		
	Кількість балів в одне	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимал)	Кількість балів в одне	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимал)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)

	заняття (завдання)		ьна)	заняття (завдання)		ьна)			)
Поточний контроль на лекціях	1	3	3	1	8	8	1	3	3
Семінарські заняття	4	4	12	5	4	20	4	4	12
Разом			15			28			15
Разом	58								
Оцінка самостійної роботи :									
Реферат				12	1	12			
Есе							10	1	10
Разом	22								
Іспит	20								
Підсумкова сума балів	100								

Поточний та періодичний контроль			Презентація самостійної роботи-дослідження (реферату, есе, рецензії)	Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3			
15	28	15	22	20	100

Реалізація основних завдань контролю знань здобувачів вищої освіти в ОНУ досягається системними підходами до оцінювання та комплексністю застосування різних видів контролю. Згідно з чинною в університеті системою комплексної діагностики знань здобувачів вищої освіти, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань здійснюється за 100-баловою системою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС – А, В, С, D, E, FX, F).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
85-89	B	добре

75-84	C	задовільно
70-74	D	
60-69	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Голубович І.В., Бевзюк Н.П. Робоча програма навчальної дисципліни «Етика». Одеса : ОНУ, 2024. 22с.
2. Голубович І.В., Бевзюк Н.П. Сілабус курсу «Етика».

14. Рекомендована література

Основна

1. Бадьо А. Етика. Нарис про розуміння зла. Київ : Komibook, 2019, 192с.
2. Біоетика та біобезпека: навчальний посібник / Укладачі: Юлія Максименко, Дмитро Вискушенко. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2022. 126 с.
3. Бралатан В., Гуцаленко Л., Здирко Н. Професійна етика. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 252с.
4. Вознюк Н. Етика. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури. 2019, 300с.
5. Головін С. Біблія і етика. Основи справедливого життя. Київ : Книгоноша, 128с.
6. Гриценко Т., Гриценко С., Іщенко Т., Мельничук Т., Чуприк Н., Анохіна Л. Етика ділового спілкування. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 344с.
7. Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування. Львів : Університетська книга, 2023, 222с.
8. Лозовий В.О., Пазиніч С.М., Пономарьов О.С. Філософія. Логіка, Етика. Естетика. Київ : Право. 2009, 578с.
9. Мазуркевич О.П., Дячук В.П. Звичаєві норми етикету в традиційній культурі українців. Київ : Ліра-К, 2017, 218с.
10. Панченко В.І. Прикладна етика. Київ : Центр навчальної літератури, 2019, 392с.
11. Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині): зб. матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 лютого 2024 року). Запоріжжя : ЗДМФУ, 2024. 337 с.
12. Стовпець В.Г., Стовпець О.В., Гловацька С.М. Корпоративна етика та психологія. Київ : Олді, 2021. 236с.
13. Шрамко Я. Актуальні проблеми сучасної прикладної етики. Актуальні проблеми духовності: зб. наук. Праць/ред. Я. В. Шрамко. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. Вип. 24. С. 9-22.

Додаткова

1. Блощинська В. А. Етика. Пратикум: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 248 с.
2. Golubovych I. Simon Critchley: 'The Book of Dead Philosophers ' and the Philosophical Defence of the Right to Die (New Challenges for Bioethics). *Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині): зб.*

- матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 лютого 2024 року). Запоріжжя : ЗДМФУ, 2024. С. 78-79
3. Етика та естетика: навч. посіб. Редколегія: В. Л. Петрушенко [та ін.] ; за ред.: В. Л. Петрушенка. Львів : Новийсвіт-2000, 2018. 306 с.
  4. Етика та естетика: навч. Посібник. Редколегія: І. Г. Утюж, Н. В. Спиця, М. О. Мегрелішвілі. Запоріжжя : ЗДМУ, 2019. 81 с.
  5. Етика. Естетика.: навч.посібник. За наук. ред..Панченко В.І. Київ : «Центр учбової літератури», 2019.432 с.
  6. Єрмоленко А. М. Соціальна етика та екологія . Київ : Лібра, 2010.408 с.
  7. Малахов В. Етика: Курс лекцій: навч. посібник. Острог : «Острозька академія», 2014. 241 с.
  8. Савельєв В.П., Повторєва С.М. Культурологія. Етика. Естетика: навч. посібник. Львів : «Магнолія 2006»Б 2012. 352 с.
  9. Теоретичні проблеми сучасної етики: навч. посібн. для студ. ВНЗ / [Т. Г. Аболіна, І. В. Васильєва, А. М. Єрмоленко та ін.]. 2-ге вид. переробл. та доповн. Київ : ВД «Авіцена», 2014
  10. Фесенко Г. Г. Конспект лекцій з дисципліни «Етика та естетика» / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва. Харків : ХНУМГ, 2014. 132 с.
  11. ЧистілінаТ.О. Етика та естетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 149с.
  12. The Cambridge History of the Moral Philosophy/ Edited by Sacha Golob and Jens Timmermann. Cambridge University Press, 2017. 751 p.
  13. MacIntyre A. A Short History of Ethics. A History of Moral Philosophy from the Homeric Age to the 20th Century.Routledge, 2002. 341 p.
  14. Rawls J. Lectures on the History of the Moral Philosophy. Harvard; Harvard University Press, 2000. 416 p.

15. Електронні інформаційні ресурси

http://lib.onu.edu.ua/	Бібліотека ОНУ імені І.І.Мечникова
http://www.ognb.odessa.ua/	Одеська національна наукова бібліотека
http://www.nbuv.gov.ua/	Бібліотека ім. В.Вернадського
http://lib-gw.univ.kiev.ua/	Бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т.Шевченка
http://www.filosof.com.ua/	Інститут філософії ім. Г.Сковороди
http://www.gilan.uar.net/nasu/hiuass.html	Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського
http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html	Найвидатніші філософи світу та України
http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/lit-bac.html	Філософія (для бакалаврів природничих спеціальностей)
http://plato.stanford.edu/	Філософська енциклопедія Стенфордського університету. (Англійською мовою).
http://www.utm.edu/research/iep/	Філософська Інтернет- енциклопедія. (Англійською мовою).
http://www.uct.kiev.ua/~sofi/	Центр практичної філософії
http://www.ji-magazine.lviv.ua/index.htm	Незалежний культурологічний часопис «Ї» є недержавною громадською організацією, що досліджує проблеми культурології, політології, філософії.
Веб-сайт. URL: https://vue.gov.ua/	Велика українська енциклопедія. 2020.

Веб-сайт. URL: https://www.religion.in.ua/	Релігії в Україні.
Веб-сайт. URL: http://www.myriobiblos.gr/patrology_en.html	Патрология. Українська Релігієзнавча Енциклопедія.
URL: https://www.nas.gov.ua/UA/Colegial/Pages/Default.aspx?CID=000000232	Комітет з питань біоетики. Президія НАН України.
URL: https://kenedyinstitute.georgetown.edu/	Kennedy Institute of Ethics/ Georgetown University
URL: https://clinicalbioethics.georgetown.edu/	Edmund D. Pellegrino Center for Clinical Bioethics.
URL: http://www.lumer.info/?page_id=2116)	Online Workshop “Ethics of the Ukraine War”
https://www.apaonline.org/page/codeofconduct	Code of Ethics for American Philosophical Association